

ПРАКТИЧЕСКИТЕ ЗАНЯТИЯ В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ

Елена Желева, Пепа Джеджева, Иван Александров, Иван Димитров

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна,
Филиал Сливен, Катедра по Здравни грижи

THE PRACTICAL CLASSES FOR THE PREPARATION OF HEALTHCARE PROFESSIONALS

Elena Zheleva, Pepa Dzhedzheva, Ivan Aleksandrov, Ivan Dimitrov

Medical university “Prof. Dr. Paraskev Stoyanov” – Varna,
Sliven Affiliate, Department of Nursing

РЕЗЮМЕ

Въведение: Процесите на глобализация поставят все по-настоятелно проблема за качеството на обучение на специалистите по здравни грижи във висшето училище. Учебният процес във висшето училище има важната социална задача да подготвя специалисти, способни да извършват качествена професионална дейност с изградени добродетели. Практическите занятия определят целите на преподаването и формирането на необходимите професионални компетенции у студентите. Преподавателят с дейността си е един от основните фактори за подготовката на бъдещия здравен специалист.

Целта на научното съобщение е да се разкрият и очертаят организационно-педагогическите условия и ефективността от прилагането на практическите занятия в подготовката на специалистите по здравни грижи във висшето училище. Задачите на изследването са: да се разкрие ролята на практическите занятия; да се проучи ефективността и значимостта им в подготовката на студентите; да се установи степента на удовлетвореност от провеждането им.

Материал и методи: В процеса на изследването са използвани анкетно проучване, програмирано интервю, целенасочено включено наблюдение и педагогически експеримент. Обект на изследването са студентите от специалност “медицинска сестра” на МУ-Варна, Филиал-Сливен. Предмет на изследването са процесът и условията, при които практическите занятия, провеждани във висшето училище формират специалиста по здравни грижи.

ABSTRACT

Introduction: The processes of globalization are becoming an important problem for the quality of training of healthcare professionals in universities. University teaching has an important social task: to train specialists capable of performing superior professional activity. Practical classes define the objectives of teaching and the formation of professional skills students would need for their career. Teaching activity is a major factor for the development of future health professionals.

Purpose: The aim of the study is to reveal and outline the organizational pedagogical background and the effectiveness of practical classes for the development of healthcare professionals at university level. Tasks are to reveal the role of practical classes; to investigate their effectiveness and importance in the preparation of students; to assess the level of satisfaction.

Material and methods: The study includes student nurses of Sliven Affiliate, Varna Medical University. The object of research is the process and conditions in which the practical classes held in the high school create the healthcare professional. The following methods were used: survey, programmed interview, observation and pedagogical experiment.

Results and Discussion: The analysis of our results allows to draw a conclusion about the role and place of practical classes in the preparation of healthcare professionals. They are the main forms of organization and management of the educational process (100%). They provide active and planned educational activity (98%), contribute to the formation of professional knowledge, skills and competences (97%), and of personal qualities necessary for the future professional activity (99%).

Резултати и обсъждане: Анализът на резултатите позволи да се направи извода за ролята и мястото на практическите занятия в подготовката на специалистите по здравни грижи. Те са основна форма на организация и управление на учебния процес (100%). Осигуряват активна и планомерна учебно-познавателна дейност (98%). Чрез тях се усвояват професионални знания, умения и компетенции (97%). Формират професионално значими личностни качества, необходими им за бъдещата професионална дейност (99%).

Ключови думи: *практически занятия, висше училище, специалисти по здравни грижи, ефективност, професионални компетенции*

ВЪВЕДЕНИЕ

Присъединяването на Република България към Европейския съюз наложи унифициране и стандартизиране на обучението и образованието на специалистите по здравни грижи, така че те да бъдат мобилни, конвертируеми и конкурентноспособни. Процесите на глобализация поставят все по-настоятелно проблема за качеството на обучението им във висшето училище. Новите предизвикателства обуславят необходимостта от подготовка на здравни специалисти, способни: да мислят глобално, но съобразно конкретните условия; да са готови да управляват собственото си развитие; да поемат отговорност за собствената си професионална дейност; да живеят и работят заедно с другите хора (2).

Учебният процес във висшето училище има важната социална задача да подготвя специалисти, способни да извършват качествена професионална дейност с изградени добродетели. Практическите занятия, провеждани във висшето училище определят целите на преподаването и формиране на професионални компетенции у студентите, необходими им в професията. Преподавателят с дейността си е един от основните фактори за подготовката на бъдещите здравни специалисти (5).

Настоящият статут на специалистите по здравни грижи изисква обучението им да се извършва по актуални учебни планове и програми. Променените функции на преподавателите и студентите в учебния процес налага внедряването на съвременни дидактически и методически технологии. Интеграционните процеси и заеманото от тях място в европейското образователно пространство налагат трансформация, както

Keywords: *practical classes, university education, healthcare professionals, efficiency, professional competence*

в учебното съдържание, така и в начина на практическото им обучение (2).

Изразена е тенденцията за нарастване нивото на потребностите на населението от медицинска помощ. Специалистите по здравни грижи са: най-многочислената група, заета в здравеопазването; имат ключова роля в подпомагането и обгрижването на пациентите; предоставят най-големия обем от непосредствени здравни грижи за нуждаещия се човек.

Условие за успешно вписване на бъдещите специалисти по здравни грижи в европейската рамка на медицинския специалист е актуализирането на: методиката на обучение по здравни грижи; специфичните измерения на педагогическата среда във висшето училище; системите за контрол и управление на качеството в практическото им обучение; и реализирането им в реалната професионална среда (2).

Прилагането на подходи, стимулиращи практическото обучение на студентите изисква по-висока познавателна и професионална активност, подпомагаща мотивационно-волевата сфера и формирането на гъвкави интелектуални умения и навици за самостоятелно решаване на проблемите.

Методическите аспекти на практическите занятия провеждани във висшето училище включват планирането, организацията и провеждането им. Съвременните обучителни технологии имат единен методически подход и способстват за по-високата степен на активност, самостоятелност и отговорност на взетите професионални решения (5).

Професионалната компетентност на специалистите по здравни грижи се определя като теоретична и практическа подготовка на личността.

В основата ѝ стои дидактическият и педагогическият процес. Натрупването на знания, формиране на умения, водещи до развитие на способности, които се трансферират в специфични свойства и се формира личностната, социална и професионална компетентност. Трите вида компетентности са в определени връзки и взаимодействия и всяка една от тях е със строго индивидуален характер за отделната студентска личност, което води до формиране на различната професионална компетентност на лица, обучавани по едни и същи учебни планове и програми. Личностната и социалната компетентност се изграждат и развиват през целия съзнателен живот на човека, а професионалната компетентност се формира на един по-късен етап от развитието на личността. Професионалната компетентност винаги включва личностните характеристики и носи отражението на социалната компетентност (4).

Процесът на формирането на социалната компетентност на човека започва от семейството, продължава в периодите на обучение в различните степени на образование, в периодите на професионална реализация и социалните контакти, които лицето създава и осъществява през житейския си път (3).

Професионалната компетентност е специализирано формиране чрез конкретно подбрани знания, трансформирани в умения и изразени в поведение и отношения, специфични за дадена професия. Професионалната компетентност, разгледана като комплексно образование от знания, умения, отношения и поведение на медицинските специалисти, базирани се на социалната и личностната компетентност, играе надграждаща роля над тях (4).

Практическите занятия в подготовката на специалистите по здравни грижи като основна организационна форма на обучение във висшето училище води до изграждане у тях на професионални компетенции, ако осигурява условия за стимулиране на субектната им позиция и максималното разгръщане на тяхната активност.

ЦЕЛ

Целта на научното съобщение е да се разкрият и очертаят организационно педагогическите условия и ефективността от прилагането на практическите занятия в подготовката на специалистите по здравни грижи във висшето училище.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Задачите на изследването са: да се разкрие ролята на практическите занятия; да се проучи ефективността и значимостта им в подготовката на студентите; да се установи степента на удовлетвореност от провеждането им. В процеса на изследването се използват методите: анкетно проучване, програмирано интервю, целенасочено включено наблюдение и педагогически експеримент. Обект на изследването са студентите от специалност – “медицинска сестра” на МУ-Варна, Филиал-Сливен. Предмет на изследването е процесът и условията, при които практическите занятия, провеждани във висшето училище формират специалиста по здравни грижи.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Основните организационни форми на обучение във висшето училище като последователно протичащи и взаимосвързани звена на цялостния учебно-възпитателен процес са: лекциите, учебно-практическите занятия и клиничната практика.

Методическите аспекти на практическото обучение на специалистите по здравни грижи касаят: рационално планиране и организиране на учебните форми (100%); усвояване на методика за формулиране на специфичните учебни цели (100%); използване на богат набор от традиционни и съвременни методи за обучение и адекватното им прилагане в учебния процес (99,5%); изработване и прилагане на учебно-познавателни задачи с различна степен на сложност, високо обучаваща и формираща стойност (100%); използване на съвременни средства за онагледяване на учебния процес (99%); изработване на дидактически материали с различно предназначение: за обучение, самообучение, контрол и самоконтрол (100%); прилагане в доцимولوجичната практика на богат набор от методи и средства за контрол и оценка (99,7%); провеждане на научно-педагогически изследвания с цел оптимизиране на учебните форми за практическо обучение (100%); прилагане на подходящи модели за общуване със студентите, съобразени с психолого-дидактическият им профил (100%) (1, 5).

Педагогическият експеримент показва, че практическите занятия в подготовката на специалистите по здравни грижи във висшето училище са степен в изграждането на професионални компетенции. Те формират умения за: клинично мислене; работа в екип; планиране, организиране и оценка на професионалната дей-

ност. Професионалните компетенции на медицинските специалисти включват: теоретични знания; манипулативни умения за предоставяне на здравни грижи; нравствени ценности, убеждения и нагласи за практикуване на избраната хуманна професия; умения за общуване с пациента, неговите близки и медицинския екип; професионални качества – отговорност и дисциплинираност.

Анкетното проучване представя оценката на студентите за степента на притежаване на професионални компетенции у специалистите по здравни грижи, придобити по време на практическите занятия във висшето училище. Анализът на резултатите позволява да се степенува притежаването на професионалните компетенции чрез ниска, средна и висока степен. Бъдещите специалисти по здравни грижи степенуват: практическите умения за оказване на качествени здравни грижи за пациента от медицинските сестри на висока (80%) и средна степен (20%); уменията за клинично мислене представят с висока (12%), средна (38%) и ниска степен (50%); уменията за общуване с пациента, неговите близки и в медицинския екип с висока (59,5%) и средна степен (40,5%); отговорността и дисциплинираността в професионалния труд – с висока (75%) и средна степен (25%); професионално значимите личностни качества определят с висока (80%); средна (11%) и ниска степен (9%); уменията за работа в екип – висока (44%), средна (54,5%) и ниска степен (2,5%); умения за планиране, организиране и осъществяване на професионална дейност – висока (41%), средна (39%); ниска степен (20%); теоретични знания в обем, позволяващ качествено прилагане на здравни грижи за нуждаещия се човек – висока (60,5%) и средна степен (39,5%).

Целенасоченото включено наблюдение позволява да се направи изводът, че практическите занятия имат основна роля за формиране на професионални компетенции. Те съдействат във висока степен на бъдещите специалисти по здравни грижи за формиране на: комуникативни умения; професионално значими личностни качества и ценности; възпитават отговорност и дисциплинираност в учебния и професионалния труд.

Проведеното изследване показва факторите, понижаващи ефективността на практическите занятия, провеждани във висшето училище, а именно: недостатъчен контрол от страна на преподавателите (5%); недостатъчна степен на самоконтрол в процеса на усвояване на професионални знания, умения и компетенции от страна на обучаваните (11%); методите на обучение не осигуряват достатъчна възможност за активно участие на студентите (9%); неефективно използване на времето (8%); недостатъчна възможност за самостоятелна работа на студентите (16%).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основните насоки на педагогическата дейност в здравеопазването, използвайки *методическите аспекти на* практическите занятия в подготовката на специалистите по здравни грижи във висшето училище, са насочени към: подготовката на висококвалифицирани специалисти по здравни грижи; мултидисциплинарен подход в здравеопазването; непрекъснато обучение на здравните специалисти и високо качество на обучението им чрез иновативни педагогически технологии; участие в разработването и осъществяването на научноизследователски проекти в областта на здравните грижи.

Изграждането на професионалния облик на специалиста по здравни грижи в условията на практическите занятия се определя като продължителен, организиран, целенасочен, последователен и двустранен процес. Това е процес на активно взаимодействие и равностойно участие на преподавателя по здравни грижи и бъдещите медицински специалисти, чрез които обучаваните усвояват не само определена система от знания, умения и компетенции, а и се изграждат и развиват като висококвалифицирани специалисти за нуждите на здравеопазването, носители на утвърдени за професията личностни качества.

Установи се степента на съдействие на практическите занятия в подготовката на специалистите по здравни грижи във висшето училище за изграждане на професионалните им компетенции.

Педагогическият експеримент показва, че системният и регулярен самоконтрол на специалистите по здравни грижи стимулира съзнателността и самостоятелността им, критичния подход към собствената им учебна дейност; осигурява навременна обратна връзка и информация за пропуските в усвояването на учебното съдържание; предоставя възможност сами да контролират и оценяват знанията, уменията и готовността си да ги прилагат; стимулира самостоятелната им познавателна дейност.

ИЗВОДИ

Анализът на резултатите позволява да се направят изводи за ролята и мястото на практическите занятия в подготовката на специалистите по здравни грижи във висшето училище:

- Представяват основна форма на организация и управление на учебния процес;
- Осигуряват активна и планомерна учебно-познавателна дейност;
- Чрез тях се усвояват професионални знания, умения и компетенции;
- Формират професионално значими личностни качества, необходими за бъдещата трудова дейност;
- Формират професионалните компетенции на специалистите по здравни грижи;
- Позволяват студентът, поставен в педагогическа среда, осигуряваща условия за взаимодействие на субект-субектна основа, да бъде активен участник в процеса на своето професионално формиране.

ЛИТЕРАТУРА

1. Андреев, М., "Дидактика", София, 2010г., с. 54-71.
2. Воденичаров Ц., Митова М., Младенова С., "Медицинска педагогика", София, 2008г., с. 24-56; с. 78-106.
3. Левтерова, Д., Социална компетентност, Унив. изд. „П. Хилендарски”, Пловдив, 2009г., с. 26-28.
4. Маринова, П., Професионални компетентност и компетенции /технологични насоки за изработване на компетенциите на специалистите по здравни грижи/, сп. Здравен мениджмънт, бр. 2, стр. 25-28, 2004.
5. Митова, М., Младенова, С., "Методика на практическото обучение на специалистите по здравни грижи", София, 2008г., с.18-36; с.57-99.

Адрес за кореспонденция:

Елена Грозева Желева
ул. „Хаджи Димитър Асенов” 5, вх.Б, ап.91
6000 гр. Стара Загора,
e-mail: ejeleva@abv.bg